

บทที่ ๘

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวិเคราะห์บทบาททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย ไทยพวน และไทยเขมร ที่อำเภอพนมสารคาม และอำเภอรสาธิน จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ รวบรวมบททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มชน ๓ กลุ่ม ดังกล่าว จากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่ ตำบลเมืองเก่า ตำบลหนองยาว ตำบลดงน้อย และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง และนำข้อมูลมาศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีทางคติชนวิทยา โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น การศึกษาสภาพทั่วไปของ ท้องถิ่นและกลุ่มชน การรวบรวมบททำขวัญและพิธีทำขวัญของชน ๓ กลุ่ม การศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบบททำขวัญและพิธีทำขวัญของชน ๓ กลุ่ม และการศึกษาบทบาทและการดำรงอยู่ของ ประเพณีทำขวัญในสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

จากข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์และจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า กลุ่มคนไทยเชื่อว่า เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานก่อนคนไทยพวนและไทยเขมร คนไทยพวนปรากฏหลักฐานในงาน วิจัยทางประวัติศาสตร์ว่าได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และถูก กวาดต้อนมาครั้งใหญ่ในคราวปราบเจ้าอนุวงศ์ที่เมืองเวียงจันทน์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนคนไทยเขมรไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกใน สมัยใด แต่จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้กล่าวว่ามีการกวาดต้อนครัวเขมรครั้งใหญ่มา ตั้งถิ่นฐานในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวเดียวกับคนไทยพวน โดยทาง ราชการให้ตั้งบ้านเรือนสลับกัน ด้านภาษา ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ และเพลงพื้นบ้าน แต่ละ กลุ่มชนต่างมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ขณะเดียวกันก็พบว่ามีประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ และ เพลงพื้นบ้านที่คล้ายกันหรือเหมือนกัน ส่วนใหญ่เป็นประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น การทำบุญวันวิสาขบูชา การทำบุญสลากภัต การตักบาตรเทโว เป็นต้น

จากการรวบรวมบททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย พบทั้งสิ้น ๙ พิธี แบ่งเป็น พิธี ทำขวัญที่เกี่ยวกับชีวิต ๕ พิธี ได้แก่ ทำขวัญเด็กแรกเกิดและแม่เด็ก พิธีทำขวัญจุก พิธีทำขวัญนาค พิธีทำขวัญติดสีกใหม่ และพิธีทำขวัญบ่าวสาว พิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ๓ พิธี ได้แก่ พิธีทำขวัญวัวควาย พิธีทำขวัญเกวียน และพิธีทำขวัญข้าว และพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับเรือน ๑ พิธี ได้แก่ พิธีทำขวัญเสา

บททำขวัญและพิธีสู่ขวัญของกลุ่มคนไทยพวน พบทั้งสิ้น ๑๑ พิธี แบ่งเป็น พิธีสู่ขวัญที่ เกี่ยวกับชีวิต ๗ พิธี ได้แก่ พิธีสู่ขวัญเด็กแรกเกิดและแม่เด็ก พิธีสู่ขวัญจุก พิธีสู่ขวัญนาค พิธีสู่ขวัญ พระ พิธีสู่ขวัญติดสีกใหม่ พิธีสู่ขวัญบ่าวสาว และพิธีสู่ขวัญคนป่วย พิธีสู่ขวัญที่เกี่ยวกับการ

เกษตรกรรม ๓ พิธี ได้แก่ พิธีสู่ขวัญวัวควาย พิธีสู่ขวัญเกวียน และพิธีสู่ขวัญข้าว และพิธีสู่ขวัญที่เกี่ยวกับเรือ ๑ พิธี ได้แก่ พิธีสู่ขวัญขึ้นเฮื่อนใหม่

บททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทยเขมร พบทั้งสิ้น ๑๐ พิธี แบ่งเป็น พิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับชีวิต ๖ พิธี ได้แก่ พิธีทำขวัญเด็กแรกเกิดและแม่เด็ก พิธีทำขวัญจุก พิธีทำขวัญนาค พิธีทำขวัญทิดสีกใหม่ พิธีทำขวัญบ่าวสาว และพิธีทำขวัญคนป่วยในพิธีโจลมัด และพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ๓ พิธี ได้แก่ พิธีทำขวัญวัวควาย พิธีทำขวัญเกวียน และพิธีทำขวัญข้าว และพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับเรือ ๑ พิธี ได้แก่ พิธีทำขวัญเสา

ด้านการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย ไทยพวน และไทยเขมร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบบททำขวัญและพิธีทำขวัญที่ยังคงถือปฏิบัติในทุกกลุ่มชน ๕ พิธี ได้แก่ พิธีทำขวัญนาค พิธีทำขวัญทิดสีกใหม่ พิธีทำขวัญบ่าวสาว พิธีทำขวัญข้าว ตอนข้าวตั้งห้อง และพิธีทำขวัญข้าวตอนชนข้าวขึ้นยุ้ง จากการศึกษาพบว่าบททำขวัญของทุกกลุ่ม ทั้งสำนวนมุขปาฐะและสำนวนลายลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย ยกเว้นกลุ่มคนไทยพวนที่หมอลำบางคนยังจดจำและเก็บตำราบทสู่ขวัญภาษาพวนไว้ ด้านคำประพันธ์พบว่าถ้าเป็นพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับชีวิตหมอลำจะใช้ร้อยยาว ถ้าเป็นพิธีที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรมชาวบ้านจะใช้คำพูดสั้น ๆ ด้านโครงสร้างของบททำขวัญพบว่าโครงสร้างหลักร่วมกัน สรุปได้ดังนี้

๑. บทนำ ได้แก่

๑.๑ บทบูชาพระรัตนตรัย มีเนื้อหากล่าววบูชาพระรัตนตรัย

๑.๒ บทชุมนุมเทวดา มีเนื้อหากล่าวอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในมาร่วมพิธี

ประกอบด้วย บทสัคเค และบทสัคเคแปล

๒. บทดำเนินเรื่อง ได้แก่

๑.๑ บทสอน มีเนื้อหากล่าวสอนนาค ทิดสีกใหม่ และคู่บ่าวสาวในเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับสถานภาพใหม่

๑.๒ บทเรียกขวัญ มีเนื้อหาเรียกขวัญของผู้รับขวัญที่อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ให้กลับเข้าสู่ตัวผู้รับขวัญ

๓. บทจบ นิยมจบด้วย “บทให้พร” แก่ผู้รับขวัญ มีทั้งบทให้พรที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาพวน และคาถาบาลี

ส่วนด้านพิธีทำขวัญของแต่ละกลุ่มชนต่างมีเอกลักษณ์เด่นที่แสดงถึงชาติพันธุ์ของตน พบเห็นชัดเจนใน เครื่องประกอบพิธี และขั้นตอนการประกอบพิธี ดังตัวอย่างเช่นเครื่องประกอบพิธีที่สำคัญสำหรับเรียกขวัญให้กลับมา คนไทยใช้ “บายศรีหลัก” คนไทยพวนใช้ “พาขวัญ” และคนไทยเขมรใช้ “บายปะลิ่ง” ขณะเดียวกันก็มีรายละเอียดของพิธีบางประการที่คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนหมอขวัญระหว่างกลุ่มชนเป็นสำคัญ

การศึกษาด้านบทบาทและการดำรงอยู่ของประเพณีการทำขวัญในสังคมปัจจุบัน พบว่าประเพณีการทำขวัญมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มชนในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับครอบครัว ระดับภายในกลุ่ม และระดับระหว่างกลุ่มชน โดยเฉพาะบทบาทเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนเห็นได้อย่างเด่นชัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิเทโศบายทางการเมืองของคนไทยในอดีตที่ต้องการกำลังคนมาป้องกันประเทศ โดยกวาดต้อนคนพวน คนเขมร เข้ามาตั้งถิ่นฐานสลับกับหมู่บ้านของคนไทยเพื่อถ่วงดุลอำนาจไม่ให้รวมตัวกันกระด้างกระเดื่อง ขณะเดียวกันนโยบายดังกล่าวก็เป็นการมองการณ์ไกลที่หมายรวมคนพวน และคนเขมร ให้อยู่ร่วมกับคนไทยได้ด้วยการถูกกลืนให้เป็น “คนไทย” โดยใช้ประเพณีวัฒนธรรม ดังเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงประเพณีการทำขวัญที่ในปัจจุบันใช้ธรรมเนียมแบบไทยเกือบทุกกลุ่มชน ซึ่งเป็นประเพณีหนึ่งที่ช่วยให้เกิดการกลืนกลายเป็นคนไทย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการจำลองแบบการตั้งบ้านเรือนของสังคมไทยในอดีตที่สัมพันธ์กับการเมืองการปกครอง นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้กำลังใจและความอบอุ่นใจ ส่งสอนจริยธรรมและศีลธรรม ควบคุมสังคม และให้ความเพลิดเพลิน

ส่วนการดำรงอยู่ของประเพณีการทำขวัญในสังคมปัจจุบันนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย ๖ ประการ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องขวัญ ค่านิยมเรื่องระบบอาวุโสและความกตัญญู จำนวนหมอขวัญ ภาษาในบททำขวัญ พิธีกรรมที่เชื่อต่อการทำขวัญ และสภาพชุมชนและขนาดชุมชน ซึ่งได้ผลสรุปว่าพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับชีวิตจะคงอยู่ได้ยาวนานกว่าพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม เพราะพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพของบุคคลโดยตรง และเป็นพิธีที่รวบรวมคนในสังคม ต่างจากพิธีทำขวัญที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ได้แก่ พิธีทำขวัญข้าว ซึ่งเป็นพิธีภายในครอบครัว ไม่มีการปะทะสังสรรค์กับกลุ่มชนอื่น เมื่อคนในครอบครัวไม่ถ่ายทอดหรือเลิกถือปฏิบัติพิธีทำขวัญข้าวแล้ว พิธีทำขวัญข้าวก็จะสูญหายไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์บทบาททำขวัญและพิธีทำขวัญของกลุ่มคนไทย ไทยพวน และ ไทยเขมร ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นงานวิจัยทางด้านคติชนวิทยา ที่นอกจากจะเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของประเพณีทำขวัญแล้ว ยังเป็นการศึกษาบริบททางสังคมที่มีผลกับพิธีทำขวัญ

ขณะเดียวกันก็เป็นการศึกษาวิธีทำขวัญที่มีผลต่อสังคม วิธีวิจัยดังกล่าวนี้สามารถใช้เป็นแนวทางศึกษากับประเพณีอื่นในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาที่ผู้วิจัยได้ประสบขณะออกวิจัยภาคสนาม คือ เรื่องข้อมูลและแหล่งข้อมูลของกลุ่มชนทั้ง ๓ กลุ่ม ที่พบเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่คาดไว้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ ดังนั้นเมื่อเริ่มต้นสำรวจข้อมูลภาคสนามแล้วพบปัญหาดังกล่าว ควรจำกัดข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มเลือกให้กระจายในทุกกลุ่มชน เพื่อประหยัดเวลาในการรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย